

ORSZÁG-, TARTOMÁNY- ÉS MEGYEHATÁROK 1910-BEN.

Az 1910. évi államhatárok nagyrészt jó természetes határok voltak és területünk nagyobb része összetartozó politikai és gazdasági egységet képezett az Osztrák Magyar Monarchia keretén belül. E kettős ország egyik tagja volt a Kárpátmedence egész területét kitöltő Magyarország, amelynek határai az Alpok keleti lábain, a Kárpátok gerincein és a Száva folyón futottak. A másik tagja Ausztria önmagában igen kedvezőtlen alakú államterület volt s csak Magyarországra támaszkodva állhatott meg. Különösen a lengyel-galiciai rész nyúlt messze keletre, bár a Kárpátokon kívül a hegységgel párhuzamosan futó közlekedési vonalak elég jó segítséget nyújtottak a messze elnyúló területnek a nyugati részekkel való összekapcsolásához. E terület tulajdonképpen az északkeleti Kárpátok átjárójának előterét védte az orosz birodalom nyomásával szemben. Ausztriának a Cseh-Medence körül futó határai igen jó természetes határok voltak és jó természetes határokat jelentett délen az Alpok legdélibb gerincsorozata, valamint az Adriai-tenger keleti partvonala. Surlódást itt Olaszország és Ausztria között csak Tirol tartománynak a Brenner-hágó alatti része okozott, mely a természetes határokon túl nyúlt és részben olasz lakosságú volt. Az olasz aspirációk körébe esett Isztria félszigete is és Trieszt kikötő, amely viszont Ausztriának legfontosabb tengeri kapuja volt.

A balkán államok a központi nagy birodalommal szemben területre és népességre egyaránt kicsiny országok voltak, de elég jól összetartozó területekkel és elég jó határokkal. Jó természetes határai voltak Szerbiának, Bulgáriának és Romániának is. Szerbia területe a természetileg kitűnően összetartozó Morava medencét ölelte fel, Bulgária a Balkán hegység két oldalára terjedt ki s északon az Aldunánál kitűnő határt talált. Délen azonban határai rosszak voltak. Különösen az Égei tengeri kijárót nélkülözte nagyon. Romániának a Kárpátok felé is, az Alduna és Fekete-tenger felé is kitűnő határai voltak és a moldvai keleti határ is, a Prut folyó vonalán, elég kedvező volt, bár a román nyelvterület tulnyult rajta. A Balkán-félsziget északnyugati csücske, Bosznia-Hercegovina és Dalmácia területe, az Osztrák Magyar Monarchiához tartozott. Bosznia egy része a Száva völgye felé s így a Magyar Birodalom kebelébe tartozó Horvát-Szlavonország felé nézett, másik része Dalmácia és az Adriai-tenger felé. E területeknek alig volt összeköttetésük a Balkán középső vidékeivel, a szerb Morava völgyével. Mégis lakosságuknak jelentős része szerb nemzetiségű volt és ez szerb aspirációkat keltett, amelyeknek a nemzeti érdekek mellett gazdasági okai is voltak, mert a tengerparthoz való utat jelentették Szerbiának. A török birodalom területe Montenegro magasságáig húzódott fel még ebben az időben, az 1913. évi Balkán-háborúk után azonban Törökország leshorult a Boszporusz környékére. Albánia maga a török örökségnek egy még végleges rendezést nem nyert darabja volt.

Területünk északi részén Németország és Oroszország találkoztak a történelmi német-lengyel határ vonalán. A lengyel területek nagyobb részén az oroszok uralkodtak, az Ausztriához tartozó Galícia határa azonban belevágott a lengyel nyelvterületbe és 5 millió lengyelt Ausztriához csatolt. A határ földrajzilag csak kisebb szakaszán volt kielégítőnek mondható.

A közigazgatási beosztások területnagyságra, a közigazgatási önállóság és hatáskör mérvére és a közigazgatási határoknak a földrajzi és gazdasági határokhöz való simulása tekintetében egyaránt nagy különbségeket mutattak Középeurópában.

Németország területén igen különböző nagyságu és igen különböző jogállású közigazgatási egységeket találunk ebben az időben. Ezek még magukon viselték a német föld széttagozott politikai fejlődésnek nyomait. A közigazgatási beosztás királyságokat, nagyhercegségeket, hercegségeket, fejedelemségeket és szabad városokat különböztetett meg a Német Birodalomban, ezek természetesen közigazgatási egységek is voltak. A szabad városokon kívül a többi területek körzetekre /Kreis/ oszlottak. Voltak városi és falusi körzetek. A közigazgatásilag összetartozó területek néha egymással össze nem függő különálló darabokra tagolódtak szét. Néhol ugyanolyan nevű Land és Provinz állottak nem egymáson belül, hanem egymás mellett. Ilyen volt éppen a területünkre átnyúló Königsreich Sachsen és Provinz Sachsen esete. Az ország- és tartományhatárok egyrészt a bonyolult politikai fejlődés, másrészt a német föld földrajzi viszonyai következtében nem nagyon egyeztek a földrajzi vagy gazdasági határokkal.

Oroszország területén a kormányzóságok és tartományok /Oblast/ voltak a magasabb közigazgatási terület egységek, ezeken belül körzetek, járások voltak. A lengyel terület kormányzóságokra volt beosztva, ezen belül járások /Ujezd/ voltak. Különleges közigazgatási jogállású volt Odessa. Az orosz kormányzóság- és tartománybeosztások eléggé igazolják azt a törvényszerűséget, hogy a sűrűbb lakosságú és fejlettebb területeken a közigazgatási terület egységek kisebbek, mint a ritkább lakosságú és elmaradottabb területeken.

Ausztria területe országokra, illetve tartományokra oszlott, a tartományokon belül járások voltak. A tartományok nagyrészt jó földrajzi határokkal körülvett és történelmi különállást mutató területe részek voltak. Így különösen Cseh- és Morvaország. A Lengyelországtól a XVIII. század végén szerzett területek egy tartományt képeztek Galícia néven, amelynek földrajzi összetartozósága nem volt. Az egyes tartományok elég széleskörű autonómiával bírtak.

Magyarország területén tartományi közigazgatási beosztás nem volt. Egyedül a Dráva-Száva folyó köze, valamint az Adriai-tenger partvidéke képezett Horvát-Szlavonország néven társországi rangban lévő külön tartományt. A legnagyobb közigazgatási terület egység a megye volt. /Magyarországon 63, Horvát-Szlavonországban 8/, ezen belül járások voltak. A megyéknek a XIX. század végéig igen jelentős politikai és közigazgatási autonómiája volt. A megyék területe különösen a hegyvidékeken igen szépen alkalmazkodtak a táji és gazdasági összefüggésekhez. Az Osztrák Magyar Monarchia keretén belül külön közigazgatás alatt állott Bosznia-Hercegovina tartomány. Hat kerületre /Kreis/ és ezeken belül 54 járássra oszlott.

Románia területén névleg voltak tartományok, azonban nem jelentettek ezek közigazgatási külön egységeket. Közigazgatásilag megyékre és járásokra oszlott az ország területe. Szerbia területe 17 megyére /Okrug/ és 81 járásra /Srez/ oszlott. Bulgária két nagyobb terület részre oszlott, a Balkán hegységtől északra elterülő tulajdonképpeni Bulgáriára és a Balkán hegységtől délre fekvő Keletruméliára. Az egész terület 12 kerületre oszlott, ezek közül 3 keletruméliai. A kerületek járásokra tagozódtak. Törökország vilajetekre, ezeken belül szandzsákokra, ezek ismét kasakra, majd egyes esetekben még tovább nahiékre oszlott. Területünk a Csataldzsa-vilajetben az ugynevezett független szandzsákhöz tartozott, Novipazar székhellyel. A kis Montenegró 56 járásra, ill. kapitányságra oszlott.

Olaszország legnagyobb közigazgatási terület egységei a tartományok voltak, /69/. A tartományok közül egyesek kerületekre oszlottak és kerületeken belül járásokra, mások csak járásokra.

BOUNDARIES OF COUNTRIES, PROVINCES AND COUNTIES IN 1910.

ORSZÁG - TARTOMÁNY ÉS MEGYEHATÁROK 1910-BEN.

